

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta HE 224/2021 vp

Viite: Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta / HE 224/2021 vp

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi varhaiskasvatuslakia siten, että nykyisen ilmoitusmenettelyn sijaan laissa säädettäisiin yksityisen päiväkotitoiminnan luvanvaraisuudesta. Toiminnan aloittaminen tai olennaisen muutoksen toteuttaminen edellyttäisi lupaviranomaisen hyväksyntää. Yksityinen perhepäivähoito jäisi edelleen ilmoitusmenettelyn piiriin.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Esitetyt muutokset ovat kannatettavia.
- Lupamenettely osaltaan turvaa sitä, että lapsen etu ja muut oikeudet toteutuvat palvelujen yksityistämisestä huolimatta.
- Lupamenettelyn sujuvuuden turvaaminen on olennaista palvelujen saatavuuden kannalta.
- Esityksestä ei käy ilmi, että kohtuuttomia sopimusehtoja huomioitaisiin lupaharkintaa tehtäessä. Lupaharkinnassa tulisi huomioida sellaisetkin seikat, esimerkiksi sopimusehdoissa, jotka voivat yksittäisen lapsen kannalta johtaa kohtuuttomaan ja lapsen edun vastaiseen lopputulokseen

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu pitää esitettyjä muutosehdotuksia varhaiskasvatuslakiin kannatettavina. Esitetyt muutokset edistävät osaltaan lapsen oikeuksien toteutumista.

Lapsiasiavaltuutettu pitää perusteltuna, että varhaiskasvatuslaissa täsmennettäisiin säädöstekstin tasolla sitä, että yksityistä palveluntuottajaa koskevien yleisten edellytysten tulee täyttyä koko toiminnan ajan (43 a §). Lisäksi varhaiskasvatuksen laadunvalvonnan kannalta on hyvä, että varhaiskasvatuslakiin lisättäisiin velvoite ilmoittaa viipymättä sekä kirjallisesti päiväkotitoiminnan yleisissä edellytyksissä tapahtuneista muutoksista luvan myöntäneelle lupaviranomaiselle.

On hyvä, että lapsiin kohdistuvan elinkeinon valvontaa tehdään jo ennakkollisesti, sillä lapset ovat lähtökohtaisesti pelkästään ikänsä vuoksi heikommassa asemassa, eivätkä he välttämättä osaa kertoa kohtaamistaan epäkohdista. Siksi ennakkollinen valvonta, joka estää varhaiskasvatus toiminnan aloittamisen tai sen olennaisen muuttamisen ennen kuin sen asianmukaisuus on varmistettu, on oleellisessa osassa suojelemassa lapsen oikeuksien toteutumista. Lapsiasiavaltuutettu alleviivaa, että lupamenettelyn sujuvuus tulee turvata, muun muassa osoittamalla lupien käsittelyyn riittävät resurssit. Lupamenettelyn kesto ei saa kohtuuttomasti vaikeuttaa varhaiskasvatusyksiköiden perustamista, sillä ei ole lapsen edun mukaista, mikäli palvelut viivästyvät.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artikla edellyttää, että lapsen etu tulee huomioida ensisijaisesti kaikissa lapsia koskevissa toimituksissa riippumatta siitä, ovatko nämä julkisten vai yksityisten elinten toimia. Lapsen edun ensisijaisuuden periaate löytyy myös varhaiskasvatuslain 4 §:stä. YK:n lapsen oikeuksien komitea on nostanut esiin huolen palvelujen yksityistämisen vaikutuksesta lapsen oikeuksien toteutumiseen ja painottanut, että sopimusvaltioilla on velvollisuus varmistaa, että ei-valtiolliset palveluntarjoajat toimivat yleissopimuksen määräysten mukaisesti.¹ Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti valtion on viimekädessä huolehdittava siitä, että palveluntarjoaja, julkinen tai yksityinen, ottaa lapsen edun ensisijaisuuden huomioon kaikissa lasta koskevissa toimituksissa.

Kuten esityksessä on todettu (s. 6), on yksityisen varhaiskasvatuksen järjestäjän ja asiakkaan välinen suhde yksityisoikeudellinen sopimussuhde, eikä kunnan tämän vuoksi ole mahdollista puuttua palveluntuottajan ja asiakkaan välille asetettaviin sopimusehtoihin (ellei kyseessä ole palvelusetelillä tuotettava palvelu). On selvää, että palveluntuottajan mahdollisuus

det tehdä liiketoimintaa on huomioitava, mutta lapsiasiavaltuutettu korostaa kohtuuttomien sopimusehtojen vaikutuksia lapselle.

Edellä todetun mukaisesti lapsiasiavaltuutettu pitää lupamenettelyä ja ennakkollista valvontaa lapsen etua turvaavina järjestelyinä. Esityksestä ei kuitenkaan käy ilmi, että kohtuuttomia sopimusehtoja huomioitaisiin lupaharkintaa tehtäessä tai, että sopimusehtojen muutokset luvan saamisen jälkeen olisivat toiminnan olennaista muuttamista (s. 25). Lapsen kannalta on kestävämpiä, jos ehdot ovat kohtuuttomia ja voivat johtaa siihen, että varhaiskasvatuspaikka irtisanotaan, usein nopeallakin aikataululla. Onkin myönteistä, että esitysluonnoksessa on huomioitu varhaiskasvatuspaikan vaihtamisen kuormittavuus lapsen kannalta (s. 17), sillä paikan pysyvyys on lapselle tärkeää ja lyhyellä varoitusajalla voi olla vaikea löytää uutta varhaiskasvatuspaikkaa. Lupaharkinnassa tulisi kuitenkin huomioida sellaisetkin seikat, esimerkiksi sopimusehdoissa, jotka voivat yksittäisen lapsen kannalta johtaa kohtuuttoon ja lapsen edun vastaiseen lopputulokseen.

Helsingissä 7.2.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 5 (2003) Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleiset täytäntöönpanotoimenpiteet (CRC/GC/2003/5), kohdat 42-44.